

Datum	2023-12-20
Dokumenttyp	Yttrande
Diarienummer	2023/0339
Ert diarienummer	Ju2023/02200 och Ju2023/01549
Handläggare	Serine Gunnarsson & Emmanuel Galaup

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Åtgärder för tryggare bostadsområden (SOU 2023:57) och promemorian Stärkt hyresrättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor (Ds 2023:18)

Myndigheten för delaktighet arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Inledning

Inledningsvis och för att sätta båda utredningar i en kontext vill Myndigheten för delaktighet (MFD) beskriva situationen för personer med funktionsnedsättning. MFD konstaterar även att de två utredningar, trots specifika uppdrag och frågeställningar, berör frågor och problemområden som ligger nära varandra och som ofta är sammankopplade. Därför är ett första medskick att i det vidare arbetet, betrakta problemen med otrygghet och brottslighet i bostadsområden som det beskrivs i SOU 2023:57 i ljuset av de problem och behov som beskrivs i Ds 2023:18. Personer i hushåll som skulle riskera att förlora sin bostad på grund av en anhörig som begår brott i bostadsområdet kan även vara personer som utsätts för brott vilket kan medföra ett särskilt starkt behov av att behålla en bostad.

Levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning

Av den tillgängliga statistiken framgår att personer med funktionsnedsättning har genomgående sämre levnadsvillkor än övriga grupper i det svenska samhället. På grund av sin funktionsnedsättning utestängs många personer från såväl utbildningssystemet som arbetsmarknaden. Arbetslösheten hos personer med funktionsnedsättning är högre och gruppen har generellt svårare att komma in på bostadsmarknaden än övrig befolkning. Målgruppen har också generellt

sett sämre hälsa och psykiskt välmående jämfört med befolkningen i övrigt.¹ Dessa aspekter i kombination med våldsutsatthet bidrar till ytterligare begränsning av individens möjlighet att vara rörlig på den ansträngda bostadsmarknaden. Statistiska centralbyråns (SCB:s) undersökning av levnadsförhållanden visar även att det är vanligare att personer med funktionsnedsättning bor i hyresrätt.²

Våld och brottslighet ur ett funktionshindersperspektiv

Statistik från SCB visar att personer med funktionsnedsättning i större utsträckning än övrig befolkning upplever sig otrygga i samhället. Personer med funktionsnedsättning riskerar i större utsträckning att utsättas för hot och våld än den övriga befolkningen. Detta gäller oavsett om det sker i bostaden eller på allmän plats.³ MFD:s senaste kunskapsinhämtningar kring våld mot personer med funktionsnedsättning belyser att personer med funktionsnedsättning löper ökad risk att utsättas för våld i nära relationer.⁴

Denna ökade sannolikhet att utsättas för våld eller annan brottslighet när man har en funktionsnedsättning kan även omfatta att bli vilseledd av andra personer som exempelvis utnyttjar en persons bostad i brottsliga syften. Inom ramen för sina uppdrag kring våld mot personer med funktionsnedsättning har MFD tagit del av signaler från kommuner att bland de barn med normbrytande beteende i socialt utsatta områden till viss del även förekommer barn med funktionsnedsättningar, i synnerhet kognitiva och intellektuella funktionsnedsättningar. Det finns också sådant som tyder på att dessa unga i högre grad är i riskzonen för att utnyttjas och rekryteras in i kriminella miljöer.

Promemorian Stärkt hyresrättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor (Ds 2023:18)

Sammanfattning

MFD tillstyrker promemorians förslag och delar i stort de bedömningar som utredningen gör. För våldsutsatta personer med funktionsnedsättning kommer ett stärkt hyresrättsligt skydd att göra stor skillnad. Den föreslagna ändringen i

¹ MFD (2023) Uppföljning av funktionshinderspolitiken – Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2022.

² SCB (2021) Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF).

³ MFD (2023) Uppföljning av funktionshinderspolitiken – Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2022.

⁴ MFD (2023) Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld.

bestämmelserna om förverkande av hyresrätt innebär att det ska finnas ett större utrymme att beakta ömmande skäl på hyresgästens sida. MFD vill understryka vikten av kompetens om särskild sårbarhet, i synnerhet kognitiva funktionsnedsättningar, för att göra träffsäkra individuella bedömningar.

Personer med funktionsnedsättning har, generellt, även en högre ekonomisk utsatthet jämfört med övriga befolkningen, vilket kan vara försvårande att finna en ny bostad. Mot bakgrund av detta samt den ökade risken bland personer med funktionsnedsättning att utsättas för våld välkomnar MFD åtgärder som bidrar till stärkt skydd för våldsutsatta att få rätt att bo kvar i sin hyresrätt eller överta ett hyresavtal. Däremot önskar MFD att målgruppens särskilda sårbarhet hade lyfts in i några av de resonemang som förs i promemorian.

Nedan presenteras allmänna synpunkter samt de delar av utredningen som MFD tillstyrker med ytterligare kommentarer. Vissa av förslagen i utredningen ligger utanför MFD:s uppdrag och verksamhetsområde.

Myndighetens synpunkter

Allmänna synpunkter

MFD är positiv till att promemorian sätter ljuset på mäns våld mot kvinnor som ett allvarligt samhällsproblem i relation till rätten till en bostad som en grundläggande mänsklig rättighet. Ett stadigt boende och ett tryggt hem är viktigt för alla människor, inte minst barn och personer som utsätts för våld.

Genom de förslag som lämnas i promemorian förstärks det hyresrättsliga skyddet för personer som utsätts för våld av närstående. Detta har särskild betydelse för personer med funktionsnedsättning då denna målgrupp har högre risk att utsättas för alla former av hot och våld, oavsett kön och ålder, jämfört med befolkningen i övrigt.

En viktig aspekt som MFD önskar att utredningen hade berört i promemorian är en förståelse av våld även ur ett funktionshindersperspektiv. Förutom att funktionsnedsättningen kan användas och utnyttjas i våldsutövandet och vara mer svårupptäckt, kan det även förekomma att den våldutsatte är i beroendeställning med anhöriga som även är omsorgspersoner.

2014 års lagändringar ger ett ändamålsenligt skydd (6.1)

MFD har inga invändningar mot utredningens bedömning att skyddsreglerna från 2014 fyller sin avsedda funktion utifrån den praxissammanställning som redogjorts för i promemorian. Däremot vill MFD lyfta fram det konstaterande som utredningen gör kring det förhållandevis låga antalet prövningar hittills där skyddsreglerna har aktualiserats, nämligen att ”Det är tänkbart att reglerna är

okända för många hyresgäster, som därmed inte kan ta tillvara sina rättigheter i tvister som uppstår” (s. 59). Personer som lever med funktionsnedsättningar som påverkar förmågan att kommunicera, exempelvis intellektuella, kognitiva och neuropsykiatriska och/eller fysiska funktionsnedsättningar som orsakar kommunikationssvårigheter, kan behöva ett särskilt stöd att få göra sin röst hörd vid en eventuell brottsutsatthet och hyrestvist. För att kunna tillvarata sina rättigheter i hyresrättsliga tvister behöver det aktuella regelverket vara känt för individen. Dessutom behöver individen förstå innebörden av det ansvar som åligger en själv som hyresgäst – exempelvis bevisbördans placering på hyresgästen – samt att kunna redogöra för sin sak vid en eventuell tvist. För personer med funktionsnedsättning, särskilt om det rör sig om intellektuell funktionsnedsättning eller kommunikativa svårigheter, som utsätts för brott kan det vara svårt att redogöra för händelserna och beskriva dessa i förhållande till tid och rum. MFD gör bedömningen att det vore lämpligt att domstolarna även beaktade andra omständigheter för att kunna göra en helhetsbedömning, som komplement till hyresgästens egna berättelser. MFD delar därmed den bedömning som kvinnojoursorganisationerna gör i frågan (s. 62).

Ett medskick från MFD är att satsa på kunskapshöjande insatser och/eller informationskampanjer riktade till hyresgäster i samband med införandet av de nya bestämmelserna. MFD gör bedömningen att det behövs sådana satsningar för att öka möjligheterna för hyresgäster att känna till sina rättigheter, både utifrån befintligt regelverk men också utifrån de nya förslagen. För att informationen ska kunna komma samtliga hyresgäster till del, oavsett funktionsförmåga, behöver informationen vara utformad på ett tillgängligt och lättbegripligt sätt. Sådana insatser skulle med fördel kunna genomföras av länsstyrelserna i samverkan med kommunerna samt civilsamhället. Genom att sådana viktiga aktörer känner till regelverket väl kan dessa bidra med bättre rådgivning till våldsutsatta personer som bor i en hyresrätt.

En skälighetsbedömning i förverkande frågor (6.2)

MFD tillstyrker förslaget.

Utsatthet för brott kan medföra ett särskilt starkt behov av att behålla eller överta ett hyresavtal (6.3.1)

MFD instämmer i promemorians bedömning. En relation präglad av våld är inte sällan förknippad med utsatthet för ekonomiskt våld, vilket kan få långtgående konsekvenser för den utsattes ekonomi och dess möjligheter att röra sig på bostadsmarknaden. För våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning är det synnerligen viktigt att det hyresrättsliga regelverket ökar möjligheterna för våldsutsatta hyresgäster att behålla eller överta ett hyresavtal.

Utredningen lyfter flera olika scenarier där det finns uppenbart starka behov för en person i en utsatt situation, antingen i en ekonomisk svår situation och/eller i en våldsam relation, att få behålla eller överta ett hyresavtal. MFD delar resonemangen i de olika exemplen, men saknar exempel som berör den särskilt sårbara och utsatta situation som personer med funktionsnedsättning kan försättas i inom ramen för de beskrivna situationerna.

En förstärkt möjlighet för brottsutsatta personer att godtas som hyresgäster (6.3.4)

MFD tillstyrker förslaget.

Möjligheten för brottsutsatta personer att godtas som hyresgäster trots svag ekonomi ska förstärkas (6.3.5)

MFD tillstyrker förslaget då det tar särskilt hänsyn till individer som hamnat i en ekonomiskt svår situation på grund av utsatthet för brott. Det är positivt att utredningen lyfter svårigheten med att en individ kan få långvarig psykisk eller fysisk ohälsa till följd av utsatthet för brott. Däremot hade det varit önskvärt om utredningen därtill hade nämnt särskilt sårbara grupper i sammanhanget, exempelvis personer med funktionsnedsättning som på gruppnivå redan har en svag ekonomi jämfört med den övriga befolkningen.

Betänkandet (SOU 2023:57) Åtgärder för tryggare bostadsområden

Inledning och avgränsning

MFD har läst betänkandets förslag med det nationella målet för funktionshinderspolitiken som utgångspunkt. Målet utgår från Sveriges åtagande i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD, och syftar till jämlikhet i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning med särskilt fokus på jämställdhet och barns och ungas villkor.

MFD konstaterar inledningsvis att arbetet för att bekämpa kriminalitet och öka tryggheten för alla som lever i Sverige är angeläget. Vi ser att det kräver många och breda åtgärder.

Betänkandets förslag kring möjlighet till civilrättsliga verktyg – såsom hyresrättsliga åtgärder i syfte att skapa trygghet, bekämpa brottslighet eller motverka fenomen som s.k. ”madrassboende” – ligger utanför myndighetens kompetens och uppdrag. Därför lämnar MFD endast synpunkter utifrån vår bedömning om hur förslagen specifikt kan komma att få konsekvenser för målgruppen vi arbetar med, personer med funktionsnedsättning. I detta sammanhang vill MFD även synliggöra faktumet att personer med

funktionsnedsättning inte är en homogen grupp. Olika funktionsnedsättningar innebär olika konsekvenser. Även den miljö en funktionshindrad person befinner sig i har stor och olika påverkan på funktionsnedsättningens konsekvenser.

Myndighetens synpunkter

Allmänna synpunkter

MFD konstaterar att utredningen helt avstått från att belysa förutsättningar, behov och konsekvenser kopplade till funktionsnedsättning och funktionshinder. Följaktligen saknas perspektivet i analysen och förslagen i betänkandets samtliga delar. MFD kan också konstatera att utredningen inte aktivt involverat intresseorganisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Inte heller har utredningen inhämtat synpunkter och erfarenheter från unga och vuxna med funktionsnedsättning.

Detta gör att MFD upplever att utredningen i sin utgångspunkt och problemanalys inte på ett tillfredsställande sätt fångar de faktiska komplexa förutsättningar som kringgärdar frågan och därmed inte heller skapar en gedigen bas för de förslag som läggs och för de konsekvensbedömningar som görs av dessa.

Som MFD inledningsvis beskriver i remissvaret, löper barn, unga och unga med funktionsnedsättning särskild risk att utsättas för våld, övergrepp eller olika former av exploatering. Även om kunskapsläget brister så signalerar också många kommuner att barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning löper särskild risk att tidigt rekryteras in i normbrytande, antisociala och kriminella miljöer. Mycket talar också för att unga och vuxna med vissa funktionsnedsättningar löper avsevärt högre risk att även på andra sätt utnyttjas, vilseledas och hotas av kriminella miljöer. Ett exempel på sådan exploatering är när en hyresgästs lägenhet används i brottsliga syften – ett fenomen som uppmärksammats i Storbritannien och Kanada under begreppet *cuckooing*.⁵ Personer med intellektuell funktionsnedsättning eller andra kognitiva funktionsnedsättningar erfars vara särskilt sårbara för att bli utnyttjade i denna typ av brottslig verksamhet.

Den sociala isolering och ekonomiska utsatthet många personer med funktionsnedsättning befinner sig i gör dem särskilt sårbara för att bli utnyttjade av kriminella. Denna särskilda sårbarhet gör också att situationen ofta blir så

⁵ <https://www.homelesshub.ca/resource/cuckooing-home-takeovers-vulnerable-tenants>.

komplex och hotfull att det är svårt för den enskilde att ta sig ur den på egen hand.

Reglerna om inneboende förtydligas (6.1) och Hyresvärdens möjlighet att kontrollera hur lägenheten används förtydligas (6.2)

Förslagen om att minska s.k. ”madrassboende” är nära kopplat till den exploatering som *cuckooing* och liknande situationer omfattar. Analysen och de förslag utredningen lägger, belyser dock inte i någon del denna risk för exploatering eller vad den skulle få för konsekvenser i relation till förslaget. Kunskapsläget i Sverige kring detta fenomen är dock anekdotiskt och vi anser att fenomenet behöver kartläggas.

Tillsynsansvaret vid brott i omgivningen (5.6)

MFD ser en särskilt stor risk att personer med funktionsnedsättning skulle kunna missgynnas av utredningens förslag kring ett stärkt tillsynsansvar. Krav på tillsynsansvar, vilket innebär att hyresgästen själv kan göras hyresrättsligt ansvarig för andras handlingar, är särskilt problematiskt om kontraktsinnehavaren på grund av sin funktionsnedsättning befinner sig i en särskilt beroende eller på annat sätt sårbar och komplex situation. En funktionsnedsättning kan också innebära svårigheter att självständigt vidta de åtgärder som utredningen föreslår. MFD anser att detta förslag hade krävt en fördjupad diskussion och analys utifrån hyresgästers olika förutsättningar och särskilda sårbarhet.

MFD vill också belysa faktumet att föräldrar med funktionsnedsättning kan möta hinder i sitt föräldraskap och ha svårt att kontrollera eller utöva tillsyn över sitt barn såsom utredningen föreslår. Föräldraskap generellt kan också vara särskilt utmanande vad gäller barn med funktionsnedsättningar av typen som innebär utmaningar i att styra sina impulser eller förstå socialt samspel.

I en studie⁶ från Diskrimineringsombudsmannen påvisar man skillnader i socialtjänstens insatser för barn och unga, vilket kan utgöra risk för diskriminering.

I ljuset av detta bedömer MFD att det finns en risk att vissa familjer med familjemedlemmar med funktionsnedsättning i relation till utredningens förslag kan missgynnas. MFD menar att utredningen hade behövt titta fördjupat på

⁶ Diskrimineringsombudsmannen (2021) Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering? En kvalitativ studie om faktorer som påverkar socialsekreterares bedömningar och beslut inom den sociala barn- och ungdomsvården.

dessas särskilt sårbara situationer och lagt förslag som skapar jämlika förutsättningar för skydd och stöd.

Förslagen är förenliga med barnkonventionen och Europakonventionen (avsnitt 5.11)

MFD saknar en analys om hur förslagen även är förenliga med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i kombination med barnkonventionen. MFD anser inte att utredningen på ett fullödigt sätt har bedömt förslagets konsekvenser för barn och särskilt inte för barn som på grund av funktionsnedsättning befinner sig i beroendeställning men också i en särskilt utsatt situation. MFD anser också att det hade varit rimligt att som en del av analysen även lyfta in och säkerställa barns och ungas eget perspektiv.

Sammantaget anser inte MFD att de förslag som utredningen lägger är tillräckligt brett genomlysta för att det ska vara möjligt att bedöma konsekvenserna utifrån den mångfald av hyresgäster och situationer de kommer att beröra. MFD avslår därför utredningens förslag. MFD anser att förslagen riskerar att på ett oproportionerligt sätt minska rättssäkerheten för vissa och särskilt sårbara hyresgäster. MFD anser också att brister i analysen och konsekvensbedömningar kring barn och unga riskerar att öka risken för exploatering av barn och unga i kriminella miljöer. Utifrån den sårbarhet och risk för exploatering personer med funktionsnedsättning redan idag kan löpa, anser MFD därför att utredningens förslag på flera sätt kan få stora, allvarliga och oönskade konsekvenser.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), avdelningschef Pernilla Börjesson, utredare Emmanuel Galaup (föredragande) och utredare Serine Gunnarsson (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt signerad]

Malin Ekman Aldén

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Malin Ekman Aldén
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
TID:	2023-12-21 11:23:48 +01:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (malin.ekman-alden@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	e052308ddf2f4e30b57f323e0bbcf115

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2023-12-21 11:23:54 +01:00
Ref: 106978SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)